

Josef Tvrdý
Světový názor moderního Čecha
(Brno ²1925, s. 25-28)¹

Někdo se nad tím pozastaví, že chtějíce mluvit o světovém názoru, vykládáme o skutečném životě a nevedeme ho v končinu *absolutna, metafyziky*. To je právě známkou realistické filosofie, že ukazuje, jak filosofické myšlenky pronikají životem, že život je první věcí a že teprve z náležitě pochopení života může vyplývat filosofie, týkající se celku světového, věčnosti a určení člověka v ní. Dnešní některé proudy chtějí naopak metafyzikou reformovat svět, vlastně ho ani reformovat nechtějí, metafyzika má jim být jen útechou v životě. Je to směr, který sám sebe nazývá *idealismem*, tímž jménem, jímž se nazývala romantická filosofická reakce v Německu a její odnože u ostatních národů evropských. Tento idealismus charakterizuje nejvíce, že se staví *proti kritickému hledisku ve filosofii*, jež nepřipouští, že bychom mohli mít o absolutnu, nadpřirozenu nějakých jistých vědomostí, poněvadž to jsou jen naše domněnky, kterými si promítáme náš dnešní život do věčna. Idealismus připouští takové absolutní vědění o nadpřirozenu a vidí možnost získat si tyto vědomosti jako romantika, jednak v *intuici*, jak činí např. filosofové *Hoppe* a *Pelikán*, jednak v *mystické gnósi*, jako filosof *Vorovka*, jednak v *citu*, jako filosof *Mareš*. Tím tato filosofie přichází do jedné linie se starou teologií, která také ujišťovala, že dovede podat o nadpřirozenu určité, jisté vědomosti, a tak vidíme, jak tato filosofie nutně stává se *konzervativní*, a to i politicky. Vždyť k této filosofii hlásí se také *Kratochvíl*, který stojí na stanovisku *scholastickém* a politicky klerikálním, kdežto *Velenovský* reprezentuje spodní proud idealistický, který ukazuje nejen jeho souvislost s nejnižšími vrstvami vlasteneckého klerikalismu, ale i s pověrami, jak se jeví ve směrech dosti u nás rozšířených, *spiritismu* a *teologii*.

Na základě toho chápeme vášnivý odpor idealistického směru k *pozitivnímu*, jehož hlavním reprezentantem je u nás profesor Fr. *Krejčí*, neboť pozitivismus chce, aby vědecké hledisko bylo jediným vůdcem v našem životě a pokládá otázky o absolutnu a nadpřirozenu za zbytečné, poněvadž tam nemůžeme proniknout vědou.

Filosofii pozitivismu není ovšem nutno uznávat za správnou, poněvadž pozitivismus se mylí v tom že ztotožňuje metodu vědeckou s metodou kritickou, která je širší nežli metoda vědecká a která nám může podat směrnici života i tam, kde věda proniknout nemůže. Věda omezujíc se na určitý vymezený předmět je v širším hledisku filosofickém nahrazována kritikou, která oceňuje jednotlivé příspěvky k lidskému poznání, pokud vyplývají také

z jiných oborů nežli je věda, tedy z uměleckého, náboženského názoru atd. Jsou filosofové, kteří právě v této příčině nesouhlasí s pozitivismem, jako např. *Masaryk* a *Rádl*, avšak nikde nevidíte u nich stopy po oné vášnivé nenávisti k pozitivismu, kterou jeví všichni idealisté. Oba kladou totiž důraz na to, že východiskem našim ve filosofii musí být věda, i když připouštějí, že věda všeho rozhodnout ve světě nemůže. Při své kritice pozitivismu musíme uznat to, co pozitivismus dobrého vykonal ve filosofii, že totiž dnes není možno již ledajakou fantastiku vydávat za filosofii. Jeho zdůrazňování vědy ve filosofii je naprosto správné a snaha ve filosofii, vracející se k předvědeckému stanovisku, je jen reakcí ve filosofii, ať již se nazývá jakkoli a užívá metod jakýchkoli.

Jak u nás pozitivismus má ještě dosti práce, ukazují nejlépe příznivé recenze díla *Velenovského „Přírodní filosofie“*. To je stejná ostuda, jako byly kdysi obhajoby padělků rukopisů královodvorského a zelenohorského. Kdyby člověk nevěděl, že se tu jednalo o zřejmé stranictví, mohl by si o našem vědeckém a filosofickém niveau pomyslit velmi podivné věci. Že se však účastnil této kampaně nejvážnější z našich idealistických filosofů, *Vorovka*, vrhá na něho prapodivné světlo. Srovnáte-li jeho kritiku *Velenovského* díla s kritikou *Richetovy knihy o metapsychice*, vidíte velice dobře rozdíl, jak přísně soudí o výsledcích vědce postupujícího, i když se mýlí v přesnosti metod, celkem vědecky a jak blahovolně mlčí k hrubým výpadům *Velenovského* proti vědecké metodě vůbec a k jeho vulgárnímu, nevědeckému zužitkování naprosto nekriticky pozorovaných fakt.

Při této kampani se ukázalo, že ze stanoviska filosofického nelze se dnes vyhýbat takovým zjevům, jako je *spiritismus* a že již vzhledem k tomu, jak se sugestivně pomocí spiritismu dovedou celé masy získávat pro myšlenkovou reakci, nutno přesně vědecky zkoumat všechny zjevy z tohoto oboru, poněvadž neznalost těchto faktů může demokratickému směru filosofickému, stavějícímu na vědě, jen uškodit.

¹ Přednáška na schůzi legionářů v Brně 10. prosince 1922.